

Prieš kurią laiką kovojantys dėl bendruomenės pušynėlio prie Aguonų ir A.Baranausko gatvių išsaugojimo Rožyno bendruomenės atstovai kreipėsi į Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrą prašydami įvertinti ar, kaip remiamasi liudininkų parodymais, šioje vietoje galėjo būti palaidoti NKGB-MGB-KGB nukankinti žmonės. Įvertinęs surinktą medžiagą centras konstatavo, kad tokia vieta, kurioje užkastos sovietų genocido aukos, Panevėžio mieste kol kas žinoma tik viena ir LGGRT centro nuomone ją būtina išsaugoti, todėl pritariame Jūsų siūlymui atlikti šios vietos archeologinius tyrimus.

Savo išvadas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras grindžia tuo, kad turi tuometinio Lietuvos gyventojų genocido aukų atminimo instituto gautą 1995 01 11 Panevėžio m. valdybos Istorijos ir Kultūros paminklų apsaugos tarnybos raštą Nr. 5 „Dėl Panevėžio mieste esančių rezistencijos ir genocido aukų įamžinimo objektų“, kuriame buvo pateiktas šių objektų sąrašas. Jame taip pat buvo nurodyta Rezistencijos aukų vieta „Pušyno“ parkas, esantis tarp Aguonų, A. Baranausko, Miško ir Bijūnų gatvių (dabar A. Baranausko parkas), kurioje, pasak liudininkų, pokaryje buvo užkasami NKVD (geležinkelio pastato rūsyje) nužudyti ir pušynėlyje užkasti žmonių palaikai.

1995 m. lapkričio mėn. minėto instituto darbuotojai lankėsi Panevėžio m. ir fiksavo paminklus sovietų genocido aukoms atminti. Buvo aplankyta ir ši vieta, nufotografuotas 1993 m. rugsėjo 22 d. atidengtas architekto Algimanto Širono suprojektuotas koplytstulpis, skirtas visų, kaip manoma, šioje teritorijoje užkastų nukankintų suimtųjų atminimui.

Kartu buvo aplankytas netoliese esantis pastatas S. Kerbedžio g. 16, kuriame pokaryje buvo kalinami suimtieji. Jame apžiūrėti rūšys, kur buvusiose kameroose, 1992 m. pastate įkūrus Panevėžio miesto Slaugos ligoninę, rasti čia kalintų žmonių įrašai.

LGGRT centro rūpesčiu ir lėšomis 1997 m. AB „Paminklų restauravimo institutas“ (projekto vadovė arch. V. Knežienė) atliko rastų įrašų fotofiksaciją ir konservaciją, pastatas buvo įtrauktas į Nekilnojamųjų Kultūros vertybių registrą suteikiant jam Kultūros vertybės kodą S 294.

2005 m. buvo atlikti preliminarūs abiejų objektų istoriniai archyviniai tyrimai. Nustatyta, kad pastate, esančiame S. Karbedžio g. 16, 1937–1944 m. veikė Geležinkelių valdybos Panevėžio geležinkelio stoties administracinis pastatas. 1944 m. pastatą perėmė sovietų represinės struktūros ir iki 1959 m. jame veikė NKGB-MGB-KGB Lietuvos geležinkelių valdybos Panevėžio stoties poskyris. Šalia pastato esančiuose mediniuose namukuose gyveno apie 70 karių, karininkų ir seržantų. Jie saugojo suimtuosius, sekė geležinkelio objektus. Pastate buvo kalinami, kankinami ir žudomi vokiečių karo belaisviai, suimti rezistentai, jų ryšininkai bei rėmėjai. Suimtieji buvo kalinami pastato rūsyje įrengtose

kameroose, kurios buvo po 5 ar 8 kv. m. Tardydavo tik naktimis. Suimtieji būdavo mušami šautuvų šampalais, kumščiais, taip pat kuo pakliuvo po ranka. Rūsyje po laiptais buvo sumetami naktį nukankintų žmonių palaikai.

Pastate kalintų suimtųjų pavardės bandytos išaiškinti pagal rastus sienose įrašus ir liudininkų prisiminimus. Tikėtina, kad tai labai nedidelė dalis pastate kalintų Lietuvos piliečių, kurių pavardes pavyko išsiaiškinti, jų 50: keturi suimtieji buvo išvežti į lagerius, trys paleisti, kitų likimas – neišaiškintas. Neatmestina, kad dalis jų buvo nužudyti tardymų metu.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) Panevėžio skyriaus Istorinės grupės vadovo, buvusio Algimanto apygardos partizano, politinio kalinio Antano Šimėno-*Lietuvininko* teigimu 1944–1946 m. šiame pastate nukankintų vokiečių karo belaisvių palaikai ir 1944–1950 m. tame pačiame poskyryje nukankintų suimtųjų palaikai buvo užkasami jau mūsų minėtame A. Baranausko parke, esančiame tarp Aguonų, A. Baranausko, Miško ir Bijūnų gatvių.

